

Myoki Zen

Februari 2021

Huineng - prajna

De prajna die eigen is aan de essentie van de geest kan men vergelijken met de regen of de dauw die alle levende dingen - de bomen, de planten en alle levende dingen - verfrist. Als rivieren en stromen de zee bereiken, dan vloeit het water dat zij vervoerden samen tot een groot geheel. Prajna is de oorspronkelijke natuur van alle levende wezens.

Ook dit is een goede vergelijking, geleerd publiek, als er sprake is van hevige regenval, dan spoelen planten die niet diep geworteld zijn weg en gaan uiteindelijk ten onder. Dit gebeurt ook met hen die niet snel van begrip zijn als zij luisteren naar de leer van de school van de plotselinge verlichting.

De prajna die in hen aanwezig is, is precies dezelfde als de prajna die aanwezig is bij zeer wijze mensen. Maar zij slagen er niet in de verlichting te verwezenlijken wanneer de Dharma aan hen geopenbaard wordt.

Waarom?

Omdat zij bedekt zijn door een dikke sluier van verkeerde inzichten en diepgewortelde onzuiverheden, zoals de zon die versluierd wordt door dikke wolken en daardoor niet in staat is het licht te tonen totdat de wind de wolken heeft verdreven.

Prajna verschilt niet van persoon tot persoon. Het enige verschil is dat iemands geest ofwel verlicht ofwel misleid is.

(Uit de toespraak over Prajna door Huineng in de Platform soetra)

Met opzet toon ik jullie het citaat in lengte omdat ik jullie wil laten zien hoe Huineng spreekt. Elke zenleraar spreekt speciaal en uitsluitend tot jou. En iedere zenleraar heeft een eigen geluid. Een eigen ritme, karakter, en ook een eigen stokpaard zo je wilt. Huineng benadrukt de mogelijkheid van het leiden van een bevrijd bestaan doordat wij verlichting zijn: hiervoor gebruikt hij het woord prajna. Vleesgeworden wijsheid zijn wij.

Eerder in deze toespraak zegt hij: een kortstondige dwaze gedachte maakt ons een gewoon mens, een verlichte gedachte maakt ons direct tot een boeddha. En zo gaat Huineng door, en door; pagina na pagina, en komt hij aan bij het citaat hierboven. Het is alsof hij weet dat de verwarring bij de gemiddelde toehoorders zo fors is dat hij er steeds met gebruikmaking van andere woorden en metaforen op moet blijven hameren. Maar, zo zegt hij steeds, er bestaan geen hindernissen voor het leiden van een bevrijd bestaan. Prajna, ofwel wijsheid, maar ook helderheid, eenheid van geest zijn mogelijke vertalingen, is in ons allen aanwezig. Het is als regen en dauw: bij regen en dauw is er geen onderscheid wat nat wordt. Alles wat bestaat, bestaat uit prajna.

Maar vaak en bij velen versluierd door verkeerde inzichten en onzuiverheden. Terwijl zuiverheid onze natuurlijke staat is, en dit geldt voor alle wezens. Prajna is als de oceaan die tegelijkertijd in alle waterdruppels zit. Of als de maan die weerspiegeld wordt in alle water, hoe klein de druppels ook zijn. Prajna is de stroom van wijsheid voorbij alle wijsheid, en deze stroom zit in elk van ons, en ook in alles wat bestaat.

Wat zijn verlichte gedachten? Wat is prajna precies? Als ik het nu moet zeggen is het de voorlopige conclusie, steeds getrokken: zo is het. Hoe het ook is, wat ik er ook van vind: zo is het. De vaststelling *zo is het* reist met me mee gedurende de dag. Vertrouwen dat *het zo is* zit achterop de bagagedrager. Met het vertrouwen dat ik gedragen word, leef ik. Door wie ik gedragen wordt? Dat weet ik natuurlijk niet precies, maar ik zou zeggen: prajna draagt mij. De stroom die we werkelijkheid noemen, draagt mij. Uw wil geschiede, is de houding die past bij verlichte gedachten.

De mantra *Zo is het* kan in allerlei activiteiten op de dag *er is alleen maar dit* worden. Want verlichte gedachten worden verlicht handelen. Je niet afvragen hoe lang iets duurt om af te ronden, je inzetten zonder je bezig te houden met het resultaat. Huineng hield zich niet bezig met hoe lang hij nog rijst moest pletten. Hij plette de rijst gewoon zodat het gegeten kon worden door monniken die hij niet kende. Ik heb het beeld dat hij zich ook niet bezighield met vragen als: hoe lang nog, wanneer komt nu de beloning en waarom kan een ander dit niet doen?

Verlichte gedachten bevatten doelloosheid, nutteloosheid, tijdloosheid en beeldloosheid. Ik weet niet waar het naartoe gaat. Ik weet niet waarom ik dit moet doen, ik weet niet hoe lang ik aan de gang moet. Ik weet in feite niet wat ik aan het doen ben. Niet weten en niet denken. Niet weten in de zin: ik verwonder me zelfs over alledaagse handelingen, gedachten en gevoelens. Ik sta open voor wat zich aandient, niet voor wat ik verwacht. Niet denken is volgens Huineng de gedachten die natuurlijk opkomen laten opkomen. Door zazen beoefening heb je geleerd toe te laten wat naar binnen wil. Je bent je dus gewaar van je gedachten, maar je identificeert je er niet mee. Het denken is net als alles in de stroom van de werkelijkheid volstrekt natuurlijk. Wat onze verwarring veroorzaakt, is onze vereenzelviging met onze gedachten, gevoelens, levensverhaal. Wij zijn niet onze gedachten.

En dan komt er altijd een moment dat je je realiseert: wow, een verlichte gedachte! En dan is er direct verwarring. Op het moment dat je de stroom doet stokken, is dit verwarring. Dit zijn de wolken die de zon versluieren waar Huineng over spreekt. Theorieën over mij, kennis over de wereld, verklaringen en ook het eisen van een beloning (verdiensten in deze vertaling) zijn allemaal versluieringen en verkeerde inzichten. Zonder uitzondering. Als je al een conclusie, verklaring of theorie hanteert, dan is er de wetenschap dat deze altijd voorlopig zijn. En ondertussen bestaan wij uit prajna. Ik ben niets anders dan een stroom van wijsheid. Of als je nog wat aarzelt over de wijsheid, kun je niet ontkennen dat je een stroom bent, in plaats van een statische eenheid die in mijn geval Martin heet. Kijk maar eens naar een opname van onze binnenkant: darmen, bloedvaten, hersenen, cellen. Wij zijn een voortdurende beweging, een stroom.

Wat te doen? Wat is verlicht handelen? Dit is, zo vaak als je je dit herinnert, doen wat je doet zonder doel, zonder tijdsbesef, zonder idee, zonder bijgedachte. Dus vegan is alleen vegan, thee zetten is alleen thee zetten, spreken is alleen spreken en luisteren is alleen luisteren. Als je dit eerst vaak oefent, wordt alleen het doen van de dingen om het doen gewoner.

Shidan Bunan, een beroemde zenleraar schreef dit gedicht, een prachtige illustratie voor verlicht handelen:

Sterf terwijl je nog leeft
Sterf volledig.
En doe dan wat je wilt.
En alles is goed.

De oproep is steeds jezelf op te geven terwijl je de dingen doet. En dan doet prajna de dingen: een kopje prajna thee drinken.

Martin Myoki Pol